

ارزیابی دوره آموزشی دکترای شهرسازی دانشگاه تهران طی دوره ۸۳ - ۱۳۷۳*

دکتر سیدحسین بحرینی**^۱، دکتر منوچهر طبیبیان^۲

^۱ استاد دانشکده شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
^۲ استاد دانشکده شهرسازی، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، تهران، ایران

(تاریخ دریافت مقاله: ۸۴/۹/۱۵، تاریخ پذیرش نهایی: ۸۵/۸/۶)

چکیده:

از بیش از یک دهه ی پیش، راه اندازی دوره های آموزشی دکترای در رشته های مختلف در دانشگاه های کشور اوج گرفت. هدف از این کار، تربیت استاد و محقق به منظور رفع نیازهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه ها و مراکز تحقیقاتی و کاهش وابستگی به کشورهای خارجی در این زمینه ها بود. طی بیش از دهه سالی که از آغاز به کار دوره ی دکترای شهرسازی در دانشگاه تهران می گذرد، دانشجویان متعددی وارد این دوره شده و پس از طی مراحل دوره ی آموزشی و پژوهشی موفق به کسب درجه ی دکترای گردیده اند. از نظر تحقق اهداف مورد نظر این برنامه آموزشی باید گفت که بیش از ۷۵ درصد فارغ التحصیلان این دوره در مراکز آموزشی - پژوهشی معتبر کشور به فعالیت در زمینه تخصصی خود اشتغال داشته و بقیه نیز به نوعی در زمینه های مرتبط حرفه ای و اجرایی فعالیت می کنند که این امر موفقیت کلی برنامه را نشان می دهد. لیکن علی رغم تجارب متعددی که در این زمینه به دست آمده و مسائل و مشکلات عدیده ای که دانشجویان و فارغ التحصیلان و اساتید طی سال های گذشته به آن اشاره کرده اند، هیچ گونه ارزیابی رسمی از اجرای این دوره به منظور شناخت کامل و دقیق تنگناها و رفع آنها به عمل نیامده است. تحقیق حاضر با استفاده از روش های معمول در این زمینه به ارزیابی دوره مذکور پرداخته، به طور کلی به این نتیجه دست یافته که علیرغم تحقیق نسبی اهداف دوره همواره با مشکلات و تنگنایی روبرو بوده که نیاز به بازنگری در آن را به شدت ضروری می نماید. لیکن از طرف دیگر متاسفانه قوانین و مقررات موجود حاکم بر این دوره ها اعمال هرگونه تغییر اساسی در ساختار و محتوای برنامه را عملاً غیرممکن می سازد. بنابراین پیشنهادات ارائه شده در این مقاله صرفاً در چارچوب ضوابط موجود صورت گرفته است.

واژه های کلیدی:

رشته شهرسازی، حرفه شهرسازی، آموزش شهرسازی، دکترای شهرسازی، دانشگاه تهران.

* این پژوهش با استفاده از اعتبارات قطب علمی شهرسازی دانشگاه تهران انجام گرفته است.
** نویسنده مسئول: تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۱۴۸۴۱، نمابر: ۰۲۱-۶۶۴۶۱۵۰۴، E-mail: hbahrain@ut.ac.ir

مقدمه

دوره‌های اخیر تربیت استاد و محقق جهت تامین نیاز دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی و اجرائی کشور و عدم ضرورت اعزام دانشجویان به کشورهای خارجی ذکر شده است. طی این مدت (۸۳-۱۳۷۳) تعداد ۴۰ نفر وارد دوره دکترا شده که ۹ نفر هنوز در حال تحصیل، ۲۹ نفر فارغ‌التحصیل و دو نفر موفق به اتمام دوره نشده‌اند.

رشته شهرسازی اولین بار در کشور در سال ۱۳۴۴ در مقطع دکترا در دانشکده هنرهای زیبا، دانشگاه تهران ایجاد شد لیکن چهار سال بعد این دوره تعطیل و به جای آن در سال ۱۳۴۹ دوره کارشناسی ارشد برنامه ریزی و طراحی شهری به وجود آمد. و بالاخره در سال ۱۳۷۲ دو دوره دکترای معماری و شهرسازی در دانشکده شروع به فعالیت نمود^۱. هدف از ایجاد

هدف تحقیق

هدف از این تحقیق ارزیابی کمی و کیفی دوره آموزشی دکترای شهرسازی طی دوره ده ساله ۸۳-۱۳۷۳ و ارائه پیشنهاداتی به منظور رفع مشکلات و بهبود و ارتقاء کیفیت آن می باشد.

روش تحقیق

مطالعات مربوط به ارزیابی دوره دکترا از سال ۱۹۶۶ توسط کارتر (Carter, 1966) شروع و سپس توسط تعداد کثیری از کارشناسان ادامه یافت. به نظر می رسد کامل ترین این مطالعات در سال ۱۹۹۵ توسط گلدبرگر، ماهر و فلاتو (Goldberger, Maher, and Flattau, 1995) انجام گرفته باشد. در این مطالعه تعداد ۲۹ متغیر به منظور ارزیابی عملکرد گروه/ برنامه تعریف شده و متغیرها در سه دسته: (الف) شهرت، (ب) اعضاء هیئت علمی و (ج) دانشجویان قرار گرفته است. لیکن به نظر می رسد که مهم ترین معنی دارترین معیار جهت ارزیابی همان نقطه نظرات دانشجویان و فارغ‌التحصیلان باشد (نگاه کنید به NAGPS, 2001)^۲.

در بررسی NAGPS که به منظور ارزیابی میزان رضایت دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دوره‌های دکترا صورت گرفت سوالاتی در ۹ بخش مطرح شد که هر سوال از تعدادی سوال خرد تشکیل می شد. هر سوال دارای چهار جواب: کاملاً موافق (۱۰۰ امتیاز)، موافق (۷۵ امتیاز)، مخالف (۲۵ امتیاز)، کاملاً مخالف (صفر امتیاز) بود. جواب‌های "نمی دانم" و "ارتباط ندارد" نیز در پرسشنامه گنجانده شده بود^۳.

در این مطالعه نیز با توجه به اینکه گروه ذینفع هر دوره آموزشی در درجه اول فارغ‌التحصیلان آن دوره خاص بوده و

رضایت آنها شرط اول موفقیت دوره می باشد لذا بیش از هر چیز به نظر دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دوره دکترای شهرسازی تاکید شده است. پرسشنامه نسبتاً جامعی تهیه و در اکثر موارد به صورت حضوری و همراه با مصاحبه تکمیل گردید.

تعداد کل فارغ‌التحصیلان در زمان انجام این مطالعه ۲۷ نفر بوده که از این تعداد، ۴ نفر موفق به پر کردن پرسشنامه نشدند. لذا تعداد پرسشنامه‌های تکمیل شده از فارغ‌التحصیلان دوره طی ده ساله ۸۳-۱۳۷۳، ۲۳ یا حدود ۸۹ درصد کل فارغ‌التحصیلان می باشد.

دانشجویان دوره دکترا در زمان انجام این مطالعه ۹ نفر بودند که کلیه آنها (۱۰۰٪) موفق به تکمیل پرسشنامه گردیدند. بنابراین روی هم رفته تعداد ۳۲ پرسشنامه از مجموع دانشجویان و فارغ‌التحصیلان دوره دکترای شهرسازی تکمیل گردید (۸۹٪).

به منظور آگاهی از نظر اعضاء هیئت علمی گروه شهرسازی، در مورد دوره دکترای شهرسازی پرسشنامه دیگری تهیه گردید که از ۱۲ عضو هیئت علمی گروه، ۱۱ نفر (نزدیک به ۹۱٪) موفق به تکمیل آن گردیدند.

به منظور اطلاع از تجارب سایر کشورها، برنامه‌های دکترای شهرسازی دانشگاه‌های برجسته ای (طبق استانداردهای بین المللی) چون: هاروارد، میشیگان، مریلند، واشنگتن، کالیفرنیا (لس آنجلس)، کالیفرنیا جنوبی، کارولینای شمالی، ویسکونسین و پنسیلوانیا نیز مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. به علاوه به تعدادی از مطالعات مشابه در زمینه ارزیابی دوره‌های آموزشی و خصوصاً دوره‌های دکترا نیز مراجعه و روش‌های

با شرایط متغیر حرفه، جامعه و شهر تحول پیدا کند و این اطمینان حاصل شود که دانشجوی برای انجام اموری که به وی محول خواهد شد آمادگی لازم را پیدا کرده است.

۶- دروس شهرسازی باید دانشجوی را تشویق کند آنچه را در حرفه اتفاق می افتد مورد نقد و تحلیل قرار دهد.

۷- دانشجوی باید در طول دوره آموزشی ایده های جدید را به تجربه در آورده، دیدگاه های نو را کسب و توانائی خود را گسترش دهد.

۸- به نظر می رسد "جهانی شدن" مهم ترین پدیده قرن بیست و یکم باشد (Afshar, 2001) که خصیصه اصلی آن افزایش تعامل در جهان است. لازم است دانشجوی را به منظور برخورد با این پدیده و نحوه عمل در مقابل آن آماده کرد.

۹- واقعیت جهانی شدن، ضرورت درک و فهم ارتباطات جهانی را به عنوان زمینه ای که بسیاری از رویدادهای اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و سیاسی در آن اتفاق می افتد پیش از پیش مطرح می سازد. این چارچوب باید در تفکر و نحوه آموزش شهرسازی منعکس شود:

آگاهی و شناخت فرهنگ ها، محیط ها و مسائل دیگر، مقایسه تفاوت ها و تشابهات، مشارکت در پروژه های بین المللی، ایجاد یک تفکر جهانی در تحقیق، تفکر و آموزش، استفاده از اساتید با سوابق بین المللی، مسلط به زبان های اصلی بیگانه و بالاخره ارتباط با دانشگاه ها و مراکز پژوهشی و علمی خارجی (نگاه کنید به Pezzli and Howe, 2001, Auffrey and Romanos, 2001).

۱۰- لازم است رابطه تعاملی سازنده ای بین دوره های کارشناسی ارشد و دکترا از یک طرف، حرفه و رشته^۵، از طرف دیگر و بالاخره، حرفه- رشته و محیط برقرار شود. تنها بر این اساس است که دوره دکترا به تولید دانش و گسترش مرزهای آن پرداخته، ابزار لازم را در اختیار دانشجوی کارشناسی ارشد قرار می دهد که وی بتواند با فعالیت در حرفه، کیفیت محیط را ارتقاء بخشد.

۱۱- بنابراین بهبود کیفیت دوره دکترا و رفع مسائل مبتلا به بطور جداگانه و منفک از سایر عوامل موثر خصوصاً برنامه آموزشی کارشناسی ارشد بطور کامل میسر نمی باشد. پیشنهادهاتی که در این گزارش ارائه خواهد شد تا حدودی می تواند در ارتقاء کیفیت دوره موثر واقع شود، لیکن لازم است در همین چارچوب، برنامه آموزشی دوره کارشناسی ارشد و کارشناسی شهرسازی نیز مورد بررسی و تجدید نظر قرار گیرد^۶.

خلاصه وضعیت فارغ التحصیلان و دانشجویان دوره دکترا شهرسازی طی دوره ۸۳-۱۳۷۳
زمینه تحصیلات دوره کارشناسی ارشد ۶۸ درصد از دانشجویان، برنامه ریزی شهری، ۱۶ درصد معماری و به همین

مورد استفاده و نتایج بررسی های آنها مورد توجه قرار گرفت. در نهایت با استفاده از اطلاعات به دست آمده از پرسشنامه ها و فرم های اطلاعاتی ذکر شده و همچنین بررسی فعالیت برخی دانشگاه های دیگر و ارزیابی های انجام گرفته در این مورد به تحلیل و جمع بندی نتایج پرداخته و در انتها پیشنهادهاتی به منظور بهبود و ارتقاء دوره ارائه شده است.

چارچوب نظری تحقیق

از ابتدای شکل گیری حرفه شهرسازی، چگونگی آموزش آن همواره مورد بحث محافل علمی قرار داشته است^۴. در این زمینه چری معتقد است که " نوع آموزشی که باید به دانشجوی شهرسازی داده شود منوط به تصویری است که از شهرسازی و نقش مورد انتظار آن در جامعه وجود دارد ". (Cherry, 1974, 230) بنابراین برای تعیین شکل مطلوب آموزش شهرسازی، قبل از هر چیز باید نقشی را که شهرساز و شهرسازی در جامعه به عهده دارد و یا باید به عهده داشته باشد مشخص ساخت. شرط اصلی آگاهی از نقش شهرساز و شهرسازی شناسایی ارتباط دو طرفه حرفه و رشته و خصوصاً آگاهی از واقعیت های حرفه شامل امکانات، محدودیت ها و نیازها می باشد (Paxon, 2001).

در مورد آموزش دکترا هشدارهای فزاینده ای تقریباً در تمام کشورهایی که دارای چنین برنامه هایی هستند صورت گرفته است. فارغ التحصیلان به شدت اعتراض خود را نسبت به فقدان موقعیت شغلی در زمینه هایی که در آن آموزش دیده و یا پژوهش کرده اند ابراز می دارند. کارفرمایان نیز از طرف دیگر از عدم آمادگی فارغ التحصیلان برای انجام فعالیت هایی که به آن اشتغال می ورزند یعنی فعالیت هایی که غالباً ماهیت آکادمیک و پژوهشی ندارند گلّه مندند. (Griffiths, 1995) این امر ضرورت اعمال انعطاف در ارائه برنامه های آموزشی و آماده کردن دانشجوی برای طیف گسترده تری از فعالیت در زمینه مربوطه را اجتناب ناپذیر می نماید. نظریاتی را که در تدوین برنامه های آموزشی شهرسازی (خصوصاً دکترا) باید مورد توجه قرار گیرد را می توان به شرح زیر خلاصه کرد:

- ۱- ماهیت فعالیت شهرساز در جامعه باید مشخص گردد.
- ۲- نحوه پاسخ دادن آموزش شهرسازی به تقاضاها و نیازهای متغیر روشن شود.
- ۳- نقش و ارتباط بین دانشگاه ها، حرفه و انجمن های تخصصی شهرسازی باید مشخص شود.
- ۴- لازم است تعادل سالمی بین انتقال دانش حرفه ای به دانشجوی و ایجاد توانایی در وی به منظور تحلیل، ارزیابی، نقد و کاربرد این دانش به صورت خلاقانه در برخورد با مسایل شهرسازی به وجود آید.
- ۵- محتوای دروس و اجزاء تشکیل دهنده دانش شهرسازی باید

میزان طراحی شهری بوده است.

۹۰ درصد از فارغ التحصیلان و دانشجویان دوره دکترای شهرسازی، مدرک کارشناسی ارشد خود را از دانشگاه تهران، حدود ۷ درصد از دانشگاه تربیت مدرس و ۳ درصد نیز از دانشگاه آزاد اخذ کرده‌اند.

سوابق فارغ التحصیلان نشان می‌دهد که بیش از ۴۲ درصد از آنها پیش از ورود به دوره به امر آموزش و بخش عمده‌ای (۵۱ درصد) نیز در فعالیت‌های حرفه‌ای اشتغال داشته‌اند. نکته قابل توجه در این مورد، فعالیت همزمان اکثر فارغ التحصیلان در زمینه‌های حرفه‌ای، آموزشی، پژوهشی و حتی اداری و همین‌طور فعالیت هم‌زمان در بخش دولتی و خصوصی است. متوسط زمان اتمام دوره ۱۲ نیمسال، کمترین مدت ۱۰ نیمسال و بیشترین مدت ۱۷ نیمسال یا ۸/۵ سال بوده است.

نتایج ارزیابی دوره دکتری شهرسازی

۵۵ درصد از پاسخ دهندگان مهم‌ترین انگیزه شرکت در دوره دکتری شهرسازی را در درجه اول کسب مهارت در آموزش، ۱۳ درصد اخذ مدرک بالاتر و یا ارتقای منزلت اجتماعی (۱۳٪) و حدود ۲۰ درصد کسب دانش حرفه‌ای ذکر کرده‌اند. کسب دانش حرفه‌ای را ۴۵ درصد به عنوان الویت دوم، اخذ مدرک بالاتر را ۳۰ درصد در مرتبه سوم و همین تعداد ارتقاء منزلت اجتماعی و حدود ۲۶ درصد اخذ مدرک بالاتر را در مرتبه چهارم ذکر کرده‌اند.

ب- نحوه ورود به دوره

از بین پذیرفته‌شدگان به دوره حدود ۶۰ درصد تنها با یکبار شرکت در امتحان ورودی، ۲۶ درصد در بار دوم، ۳ درصد از طریق رتبه اول و حدود ۷ درصد به صورت سهمیه و بدون کنکور وارد دوره شده‌اند.

پ- طول دوره

در مورد طول دوره، بیش از ۵۰ درصد آن را نامناسب، ۴۰ درصد مناسب و ده درصد به طور مشروط مناسب دانسته‌اند. در مورد دروسی که کم‌ترین تاثیر را در ارتقای دانش شهرسازی دانشجویان و فارغ التحصیلان داشته‌اند حدود ۲۶ درصد اظهار داشته‌اند که هر کدام از دروس به نوعی تاثیر داشته‌اند. حدود ۲۰ درصد نیز به این سوال پاسخ نداده‌اند. لیکن دروس منظر سازی و مسکن (هر یک حدود ۱۶ درصد)، برنامه ریزی ملی و منطقه‌ای و انسان و محیط (هر یک ۱۳ درصد)، روش‌های کمی و برنامه ریزی تطبیقی (هر یک حدود ۱۰ درصد) و بالاخره دروس برنامه ریزی محیطی، ادراک فضا، سرمایه گذاری در توسعه شهری، زیبایی شناسی شهری، شهرسازی معاصر و روش تحقیق (هر یک با حدود ۳ درصد) کم‌ترین تاثیر را داشته‌اند. ضمن اینکه تعدادی (۳ درصد) از دانشجویان نیز تنوع زیاد دروس، اکثر دروس و تکراری بودن دروس را ذکر کرده‌اند.^۷

در مقابل در پاسخ به این سوال که کدام دروس بیشترین تاثیر را در ارتقای دانش شهرسازی دانشجویان و فارغ التحصیلان داشته‌است، حدود ۹۴ درصد تئوری‌های جدید شهرسازی، ۷۴ درصد سیر اندیشه‌ها، ۳۹ درصد شکل شناسی شهری، ۲۹ درصد شهرسازی و فرهنگ اسلامی، ۱۹ درصد زیبایی شناسی شهری^۸، ۱۶ درصد شهرسازی معاصر، ۱۳ درصد برنامه‌ریزی ملی- منطقه‌ای، ۱۰ درصد مرمت بافت‌ها^۹، و ۶ درصد شهرسازی تطبیقی را به ترتیب ذکر کرده‌اند. در مورد دروس اختیاری به نظر می‌رسد مشکلات متعددی وجود داشته باشد. زیرا تنها ۳ درصد آن را مناسب دانسته، در حالی که بقیه عدم امکان انتخاب، عدم ارتباط با موضوع رساله را از دلایل نامناسب بودن آن ذکر کرده ضرورت تجدید نظر در کمیت و کیفیت آنها را مورد تاکید قرار داده‌اند. در مورد اینکه آیا نیاز خاصی به زمینه‌های جدید در دوره آموزشی دکترا وجود دارد حدود ۲۰ درصد روش تحقیق، ۱۳ درصد فلسفه و دروس مرتبط با رساله، ۷ درصد رفتارشناسی اجتماعی، کاربرد GIS در شهرسازی و بسط درس نظریات جدید را ذکر کرده و تعداد زیادی دروس دیگر نیز حسب علاقه و دیدگاه شخصی افراد پیشنهاد شده است. ضمن اینکه برخی نیز برقراری ارتباط فعال و نقادانه با حرفه، بحث و مناظره، احتیاج به مطالعه بیشتر و ضرورت بازنگری در محتوای دروس را ذکر کرده‌اند. حدود ۹ درصد نیز نیاز خاص به زمینه‌های جدید را مطرح نکرده‌اند.

ج- تاثیر دروس بر وضعیت شغلی فارغ التحصیلان

در مورد اینکه کدام یک از آموخته‌های دوره دکترا بیشترین تاثیر را بر وضعیت شغلی فارغ التحصیلان داشته‌است، بیشتر از ۳۲ درصد نظریه‌های جدید شهرسازی، ۱۹ درصد سیر اندیشه‌ها، ۱۳ درصد رساله، ۱۰ درصد ریخت شناسی، حدود ۷ درصد برای هر یک از دروس زیبایی شناسی، شهرسازی و فرهنگ اسلامی، برنامه ریزی منطقه‌ای و شکل شناسی شهری، ۳ درصد حمل و نقل، و بافت قدیم را ذکر کرده‌اند. ضمن اینکه حدود ۱۶ درصد هیچ کدام از دروس را موثر ندانسته، ۱۳ درصد پاسخ نداده، ۱۰ درصد همه دروس را ذکر کرده، ۳ درصد اکثر دروس و ۳ درصد نیز ترکیب دیدگاه‌ها را موثر دانسته‌اند.

چ- حضور تمام وقت

حضور موثر (تمام وقت) دانشجویان در طول دوره یکی از الزامات اساسی دوره ذکر می‌شود. این در حالی است که حدود ۲۶ درصد از دانشجویان حضور خود را محدود به شرکت در کلاس ذکر کرده و بقیه نیز گرچه ساعات حضور خود را بین ۱ تا ۵ بعدازظهر ذکر کرده‌اند ولی حقیقت این است که میزان حضور به شدت به زمان برگزاری کلاس‌ها وابسته بوده‌است و دانشجویان معمولاً جهت مطالعه، تحقیق و ... در دانشگاه حضور پیدا نکرده‌اند. حدود ۲۸ درصد فقدان امکانات، ۲۵ درصد اشتغال، ۲۵ درصد فقدان امکانات و اشتغال (هر دو) را دلیل اصلی عدم

مقاله‌ها و رساله‌ها (هر یک ۲/۷٪ و ۶٪)، ایجاد فضای مباحثه، پیوند با جامعه حرفه‌ای، افزایش دروس اختیاری، تخصصی‌تر شدن واحدها، تجدید نظر در برنامه‌های درسی و محتوای آنها، ارتقای اخلاق اساتید، ارزیابی مستمر دانشجویان و حذف دانشجویان فاقد صلاحیت، موارد دیگری از پیشنهادات است.

- وضعیت اعضای هیئت علمی گروه

از نظر کمی تعداد اعضای هیئت علمی گروه (۱۲ نفر) نسبت به کل دانشجویان گروه (۲۵۰ نفر)، نسبت یک به ۲۲ را به دست می‌دهد که در مقایسه با استانداردهای جهانی نسبت بسیار پائینی است. از نظر کیفی علی‌رغم تنوع زمینه‌های تخصصی اعضای هیئت علمی گروه، در برخی از زمینه‌ها نظیر فلسفه علوم، زیبایی‌شناسی، شهرسازی تطبیقی و مسایل حقوقی و قانونی شهرسازی، گروه فاقد متخصص بوده و در سایر زمینه‌ها نیز تعداد افراد متخصص در گروه بسیار محدود می‌باشد. لازم به ذکر است که تنوع کشورهای محل اخذ آخرین مدرک تحصیلی اعضای هیئت علمی گروه (۸ کشور مختلف) خود نقطه قوت ارزشمندی را برای غنای دیدگاه‌های علمی گروه به وجود آورده است. از نظر مرتبه علمی توزیع اعضای هیئت علمی مطلوب بوده و به طوری که بیش از ۴۰٪ اعضای دارای مرتبه استادی می‌باشند. لیکن میزان استفاده از فرصت مطالعاتی به عنوان معیاری برای به روز بودن علمی اعضای هیئت علمی به هیچ وجه مطلوب نمی‌باشد (نگاه کنید به جدول شماره ۱- الف ب ج و د).

جدول شماره ۱ - خلاصه وضعیت اعضای هیئت علمی گروه شهرسازی در حال حاضر

۱- الف: تمام وقتی

تعداد کل اعضای هیئت علمی	۱۲ نفر
تمام وقت	۹ نفر
نیمه وقت	۳ نفر

۱- ب: محل اخذ آخرین مدرک تحصیلی

آمریکا	۳ نفر	ایتالیا	۱ نفر
ایران	۳ نفر	فرانسه	۱ نفر
استرالیا	۱ نفر	فیلیپین	۱ نفر
آلمان	۱ نفر	انگلستان	۱ نفر

۱- ج: مرتبه علمی

استاد	۵ نفر	٪۴۲
دانشیار	۴ نفر	٪۳۳
استادیار	۳ نفر	٪۲۵

۱- د: استفاده از فرصت مطالعاتی

طی ۵ سال گذشته	۱ نفر	٪۸ کل اعضای هیئت علمی گروه
طی ۱۰ سال گذشته	۳ نفر	٪۱۶ کل اعضای هیئت علمی گروه
طی ۲۰ سال گذشته	۳ نفر	٪۱۶ کل اعضای هیئت علمی گروه

حضور خود ذکر کرده‌اند. تقریباً کلیه دانشجویان به هنگام تحصیل در دوره دکترا، به فعالیت‌های دیگر نیز اشتغال داشته‌اند. قابل توجه اینکه حدود ۲۳ درصد از این افراد به طور تمام وقت در دستگاه‌های دولتی مشغول به کار بوده‌اند. در مورد دلیل انتخاب موضوع رساله دکترا اکثراً به علاقه شخصی و مهم و جدید بودن موضوع اشاره کرده ولی برخی نیز محتوای دروس دکترا را در این انتخاب موثر دانسته‌اند.

ح- رساله‌ها

حدود ۷۸ درصد از فارغ التحصیلان مطالعات مربوط به رساله دکترای خود را بخشی از یک طرح تحقیقاتی ذکر نکرده و تنها ۱۳ درصد به این سوال جواب مثبت داده‌اند. اکثر قریب به اتفاق فارغ التحصیلان از تحقیقات مربوط به رساله خود اظهار رضایت کرده‌اند و تنها ۳ درصد در این مورد اظهار نارضایتی نموده‌است. در مورد نقش استاد راهنما و مشاور، ۴۸ درصد آن را خیلی خوب، ۷ درصد نسبتاً خوب، ۲۰ درصد کم و خیلی کم، ۷ درصد بی‌تاثیر و ۳ درصد نقش استاد مشاور را موثرتر ذکر کرده‌اند. ضمن اینکه ۱۷ درصد از دادن پاسخ خودداری کرده‌اند. در مورد چگونگی انتخاب داوران، نحوه داوری و ارزیابی رساله اتفاق نظر کامل وجود ندارد. حدود ۳۵ درصد از اظهار نظر خودداری کرده، ۳۲ درصد آن را خوب و بقیه آن را سطحی، نامناسب و غیر مرتبط اعلام کرده‌اند.

خ- اظهار نظر کلی در مورد دوره

در پاسخ به این سوال که آیا کلاً از شرکت در این دوره راضی هستید، حدود ۶۸ درصد جواب مثبت، ۱۳ درصد تا حدودی، و ۱۶ درصد جواب منفی داده‌اند. در پاسخ به این سوال که اگر قرار بود امروز مجدداً برای تحصیل در مورد دوره دکترا تصمیم بگیرید آیا دوباره همین دوره را انتخاب می‌کردید، بیش از ۷۷ درصد جواب مثبت، حدود ۶ درصد جواب منفی و بقیه جواب مثبت مشروط دادند.

د- پیشنهادات

در مورد ارائه پیشنهاداتی به منظور بهبود دوره دکترا، دامنه نقطه نظرات بسیار گسترده و متنوع بود (۷۵ مورد). با وجود این در چند زمینه اتفاق نظر نسبی به چشم می‌خورد. از جمله ۱۲٪ از پاسخ‌ها (حدود ۳۰ درصد فارغ التحصیلان) مربوط به تعویض اساتید و انتخاب اساتید مجرب و متخصص، ۸ درصد پاسخ‌ها (۲۶ درصد از پاسخ دهندگان) مربوط به چهار مورد ارائه دروس متناسب با رساله، کاهش واحدها و حذف دروس غیر ضروری، گذراندن دوره مطالعاتی یا برخی از واحدها در خارج کشور، و بالاخره افزایش امکانات و بهبود فضای تحقیق بوده است. ارتباط با دانشگاه‌های دیگر (۶/۷٪) پاسخ‌ها و ۲۰٪ پاسخ دهندگان کاهش طول دوره، افزایش منابع، امکان آموزش در حین تحصیل، هدفمند شدن رساله‌ها، اهمیت دادن به رساله از سال اول (هر یک ۴٪ و ۱۰٪)، بازنگری در نحوه سنجش و انتخاب دانشجویان، تدریس مطابق نیازهای جامعه، حمایت مالی از

نقطه نظرات و پیشنهادات اعضاء هیئت علمی گروه

- محتوا و مکانیزم آن باید تغییر پیدا کند.
- لازم است اساتید ذی صلاح خصوصاً برای زمینه هایی که در گروه وجود ندارد جذب شوند.
- اساتید باید به استفاده از فرصت مطالعاتی به منظور به روز کردن اطلاعات خود تشویق شوند.
- ضرورت ترغیب اساتید به پژوهش و به کار گرفتن دانشجویان به این منظور.
- تاکید بر حضور تمام وقت دانشجو در دانشکده حداقل در طی دوره آموزشی.
- تامین نیازهای اصلی اساتید و دانشجویان، (نظیر فضای کار، منابع تخصصی، رایانه و ...)

تحلیل و پیشنهاد

در اینجا سعی می شود بر اساس اطلاعات بدست آمده از پرسشنامه های مربوط به فارغ التحصیلان و دانشجویان دوره دکترای شهرسازی و همچنین نقطه نظرات اعضاء هیئت علمی گروه شهرسازی و بالاخره بررسی برنامه های آموزشی چند دانشگاه برجسته آمریکا^{۱۱} که سابقه طولانی در برگزاری چنین دوره هایی دارند وضعیت موجود برنامه مورد نقد، تحلیل و ارزیابی قرار گرفته، پیشنهاداتی جهت بهبود و ارتقاء کیفیت آن ارائه شود.

در ابتدا یادآوری چند نکته ضروری به نظر می رسد، اول اینکه دکترای یک مدرک پژوهشی است و تنها بر اساس اطمینان از صلاحیت کلی (تسلط بر دانش کلی شهرسازی) و توانایی برجسته دانشجو در یک زمینه تخصصی خاص و خصوصاً با توجه به توانایی دانشجو در انجام یک تحقیق مستقل، عمیق و خلاقانه در رساله است که می توان این مدرک را به دانشجو اعطا نمود^{۱۲}. ثانیاً باید توجه داشت که در مقطع دکترای دانشجو اساساً برای فعالیت حرفه ای تربیت نمی شود، بلکه هدف از آموزش در دوره دکترای درجه اول تربیت پژوهشگر و مدرس و در مرتبه بعد تربیت سیاستگذار و مدیر اجرایی ارشد می باشد. به عبارتی فعالیت فارغ التحصیلان باید با گسترش مرزهای دانش (تولید دانش) و یا انتقال دانش جدید به حرفه در ارتباط باشد. و بالاخره نکته بسیار مهم و تعیین کننده در تنظیم برنامه آموزشی دوره دکترای این است که هر دانشجو باید بر اساس سابقه آموزشی و حرفه ای، علاقه و زمینه تخصصی مورد نظر و اهداف بلند مدت خود برنامه مطالعاتی خاص خود را دنبال کند. بنابراین به جز در مورد دروس اصلی (Core) که گذراندن آن برای همه دانشجویان الزامی است، بقیه قسمت های برنامه باید بطور جداگانه برای هر دانشجو تنظیم شود. این امر ضرورت تعیین مشاور (Advisor) را برای هر دانشجو از ابتدای ورود به دوره اجتناب ناپذیر می نماید. ارکان اصلی موفقیت دوره عبارتند از: نحوه پذیرش دانشجو، محتوای دوره آموزشی، نحوه ارزیابی دانشجو طی دوره، امتحان

الف- مسائل و مشکلات

- اکثر اساتید کیفیت کلی دوره و دروس دکترای را ضعیف دانسته اند.
- تعدد و پراکندگی موضوعات و فقدان ارتباط منطقی بین دروس ارائه شده با موضوع رساله ها نکته ای است که اتفاق نظر بین اعضاء هیئت علمی وجود دارد.
- همچنین است اجباری بودن دروس و عدم امکان انتخاب بین آنها متناسب با علاقه و زمینه تخصصی رساله.
- زمینه تخصصی اساتید بعضاً با دروسی که تدریس و یا رساله هایی که راهنمایی می کنند منطبق نیست.
- منابع مورد استفاده در دروس گاهی بسیار محدود و قدیمی بوده است.
- عدم حضور فعال دانشجو در گروه از مشکلات اساسی دوره است.
- فقدان انگیزه لازم در دانشجو، خود زمینه ساز مسائل دیگر شده است.
- عدم تسلط دانشجو به زبان خارجی مانع عمده ای در مقابل برقراری ارتباط دانشجو با منابع مورد نیاز است.
- نکته اساسی دیگر فقدان یک نظام ارزیابی صحیح و منطقی از دروس، رساله ها و کل دوره است.
- کمبود امکانات گوناگون مشکلی است که نه تنها دانشجویان بلکه حتی اساتید نیز به شدت آن را در نازل بودن کیفیت دوره موثر دانسته اند.

ب- پیشنهادات

- پذیرش دانشجو به صورت هدفمند و مشروط صورت گیرد.
- دانشجو بطور مستمر مورد ارزیابی قرار گرفته، کسب حداقل امتیاز شرط ادامه فعالیت دانشجو باشد. معیارها و رویه مشخصی برای ارزیابی رساله ها تدوین گردد.
- به غیر از دروس پایه (core) دکترای، بقیه دروس باید بر مبنای موضوع تحقیق خاص دانشجویان ارائه شود.
- از نظر اهمیت، دروس تئوری های جدید، شهرسازی معاصر، برنامه ریزی ملی- منطقه ای و سیر اندیشه ها را دارای اهمیت زیاد و تعدادی از دروس را قابل انتقال به دوره های کارشناسی ارشد و حتی کارشناسی ذکر کرده اند. ضمناً پیشنهاد شده دروس پیشرفته ی روش تحقیق و دروس مرتبط با موضوع رساله ها در برنامه دکترای گنجانده شود.
- تقویت کیفیت دوره کارشناسی ارشد به عنوان یکی از عوامل موثر در ارتقاء کیفیت دوره دکترای ذکر شده است.
- نظر غالب اعضاء هیئت علمی گروه بر آن است که امتحان جامع به عنوان رکنی از برنامه دکترای باید همواره حفظ شود، لیکن

ارزیابی مرحله اول (پایان سال اول دوره آموزشی):

با توجه به اهمیت مرحله اول در کل دوره و همچنین سیاست کلی ارزیابی مستمر عملکرد دانشجوی در طی دوره، ارزیابی عملکرد مرحله اول بر اساس معیارهای زیر صورت می‌گیرد:

- تهیه مقاله تحقیقی برای هر درس.
- گزارش کتبی اساتید هر درس و ارزیابی آن توسط کمیته مشورتی دانشجوی (Adv. Comm.).
- ارائه برنامه برای مرحله دوم و موافقت توسط کمیته مشورتی.
- تعیین کمیته مشورتی برای مرحله دوم.

چنانچه دانشجوی از طریق گزینه دو پذیرفته شده باشد، باید قبل از ورود به مرحله دوم، در امتحان تعیین صلاحیت (Q.E) شرکت کرده و حداقل امتیاز تعیین شده را کسب نماید. مفاد این امتحان از: روش تحقیق، تئوری های شهرسازی و زمینه‌های اصلی و فرعی دانشجوی تشکیل می‌شود.

ارزیابی مرحله دوم (پایان سال دوم دوره آموزشی):

ارزیابی این مرحله به صورت زیر انجام خواهد شد:

- تهیه مقاله قابل قبول برای هر درس.
- گزارش کتبی اساتید هر درس و ارزیابی آن توسط کمیته مشورتی دانشجوی (Adv. Comm.).
- ارائه پیشنهاد تحقیق رساله و تأیید اولیه آن توسط کمیته مشورتی.

۳- امتحان جامع؛ امتحان جامع در نیمسال پنجم و در پایان دوره آموزشی و پس از گذراندن کلیه واحدها و حداکثر یکسال پس از گذراندن دروس برگزار می‌شود. محتوای امتحان جامع را روش تحقیق، تئوری های پیشرفته شهرسازی و زمینه اصلی (major) و فرعی (minor) دانشجوی تشکیل می‌دهد. در این امتحان معلومات و توانائی های دانشجوی در زمینه های ۱ و ۲ از نظر محتوایی و رویه ای مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. هدف این است که دانشجوی با نشان دادن تسلط خود بر جنبه های تفسیری خاص در زمینه های مورد نظر توانایی انجام تحقیق و تهیه رساله را به اثبات برساند. امتحان جامع به صورت کتبی و شفاهی خواهد بود. قسمت کتبی در خانه (take home) و در زمانی متناسب انجام خواهد شد. مسئولیت برگزاری امتحان جامع را "کمیته برگزاری امتحان جامع" برای هر دانشجوی به عهده خواهد گرفت. این کمیته متشکل از ۶ نفر از اعضای هیئت علمی (شامل استاد راهنما و استاد مشاور) خواهد بود.

۴- تهیه رساله؛ دانشجوی باید حداکثر تا یک نیمسال پس از گذراندن موفقیت آمیز امتحان جامع، پیشنهاد انجام رساله را همراه با اسامی اساتید راهنما و مشاور کتباً به کمیته مشورتی ارائه نماید. این کمیته که کمیته ناظر بر تهیه رساله (Supervisory Committee) نامیده می‌شود با پیشنهاد دانشجوی و تأیید کمیته

جامع، استاد مشاور و کمیته نظارت، تهیه رساله، تعیین زمینه های اصلی و فرعی پژوهش، طول دوره و آموزش تدریس.

در زیر توضیحات لازم در مورد هر یک از زمینه های فوق ارائه می‌شود.^{۱۳}

۱- پذیرش دانشجوی؛ به نظر می‌رسد انتخاب دانشجوی مناسب برای دوره دکترا اولین رکن موفقیت دوره باشد. تجربه دهه گذشته گروه شهرسازی نشان می‌دهد پذیرفته شدگان به دوره الزاماً همگی شایسته ترین نبوده اند. پذیرش بدون ارزیابی و یا تکیه صرف بر آزمون کتبی از دلایل اصلی بروز این مشکل بوده است. تاکید اکثر اعضای هیئت علمی بر این است که لازم است امر ارزیابی توانایی ها، مهارت ها و قدرت تجزیه و تحلیل و سنتز دانشجوی به گونه ای دیگر و با به کار گرفتن روش های مناسب صورت گیرد.

شرایط کلی داوطلب:

- دارا بودن مدرک کارشناسی ارشد در شهرسازی یا زمینه های مرتبط^{۱۴}.

- حداقل سه سال فعالیت حرفه ای در زمینه شهرسازی.

- دارا بودن دو زمینه اصلی و فرعی برای تحقیق (بر اساس علاقه و نیاز دانشجوی و امکانات موجود در گروه).

- تعهد به تمام وقت بودن، حداقل طی دوره آموزشی^{۱۵}.

- تاکید بر مشروط بودن پذیرش و ادامه تحصیل دانشجوی تا انتهای دوره و امکان رد شدن در هر مرحله از دوره. شرایط خاص داوطلب:

- در مورد نحوه پذیرش دانشجوی دکترا پس از اطمینان از شرایط کلی، دو گزینه پیشنهاد می‌شود:

- الف: از طریق آزمون کتبی، ارزیابی تجارب حرفه ای، مصاحبه.
- ب: پذیرش مشروط دانشجوی بر اساس سوابق تحصیلی، حرفه ای و پژوهش و گذراندن امتحان تعیین صلاحیت (Q.E) در نیمسال دوم.

- تسلط به یک زبان خارجی (تخصصی) در حد GRE^{۱۶}

- لازم به تاکید است که پذیرش کمی و کیفی دانشجوی برای دوره دکترا باید قطعاً بر مبنای وجود استاد با تخصص مورد نیاز دانشجوی صورت گیرد. دانشجوی از همان بدو ورود به دوره زیر نظر استاد راهنمای خود فعالیت خواهد کرد.

۲- دوره آموزشی؛

- ضروری است گروه بر اساس نتایج این ارزیابی، تجارب سایر کشورها در این زمینه و پیشنهادات ارائه شده از سوی دانشجویان و اساتید تجدیدنظرهای لازم را در کمیته ترکیب، کیفیت، و محتوای دروس به عمل آورد. نکته مهم در مورد دوره آموزشی، ارزیابی دانشجویان در پایان هر سال به منظور حصول اطمینان از پیشرفت لازم دانشجوی در هر مرحله جهت ورود به مرحله بعدی است.

۷- **جذب هیئت علمی شایسته؛** ارتقاء کیفیت گروه شهرسازی بطور کلی و ارتقاء کیفیت دوره دکترا به طور خاص، مستلزم جذب نیروهای متخصص و فعال در زمینه های گوناگون علمی خصوصاً زمینه هایی مانند: روش تحقیق پیشرفته، فلسفه علوم، شهرسازی تطبیقی، برنامه ریزی منطقه ای، زیبایی شناسی، مسائل حقوقی، قانونی و مالی- اجرایی شهرسازی، و همینطور زمینه های تخصصی مربوط به رساله دانشجویان می باشد.

۸- **پژوهش؛** موفقیت دوره دکترای شهرسازی تا حدود زیادی منوط به وجود تحقیقات گسترده و عمیق بنیادی و کاربردی در گروه، در زمینه های مختلف فعالیت های شهرسازی است. تا دانشجوی بتواند ضمن مشارکت در این تحقیقات موضوع رساله خود را انتخاب و تحقیقات خود را ادامه دهد.

۹- **فرصت مطالعاتی؛** به منظور به روز کردن دانش اعضای هیئت علمی، خصوصاً اساتید دوره دکترا، لازم است استفاده منظم از فرصت مطالعاتی به طور جدی مورد حمایت قرار گیرد. ۱۰- و بالاخره باید تنگناها و محدودیت های گوناگونی که اساتید و دانشجویان دکترا با آن روبرو هستند نظیر فقدان یا کمبود امکانات، کتب و ... مرتفع گردد.

مشورتی تعیین می شود. این کمیته از این پس مسئولیت نظارت بر انجام مطالعات، اطمینان از کیفیت آن و پیشرفت مطلوب تهیه رساله و نهایتاً داوری و قضاوت آن را به عهده خواهد داشت. تعداد اعضای کمیته ناظر حداقل ۵ نفر می باشد که ۴ نفر از آنها (دو نفر از داخل گروه و دو نفر خارج از گروه) از طرف استاد راهنما به عنوان داور پیشنهاد و توسط کمیته مشورتی مورد تأیید قرار می گیرد.

۵- **طول دوره؛** کل دوره دکترای شهرسازی حداکثر ۶ سال طول خواهد کشید. حداقل دو سال از این مدت به گذراندن دروس اختصاص خواهد یافت که طی این مدت دانشجوی باید تمام وقت باشد. چنانچه دانشجوی نتواند تا ۴ سال پس از گذراندن امتحان جامع دوره را به اتمام برساند برای ادامه کار نیاز به کسب مجوز می باشد.

۶- **آموزش تدریس؛** به منظور آماده کردن دانشجوی جهت تدریس در دانشگاه لازم است پس از گذراندن موفقیت آمیز دروس در سال اول، در هر نیمسال حداقل در یک درس بنا به پیشنهاد دانشجوی و موافقت کمیته مشورتی دانشجوی به عنوان دستیار استاد فعالیت کند.

نتیجه گیری

آموزش دانشگاه که توسط وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و شوراهای مربوطه تدوین و اعمال می شود هر گونه تغییر بنیادی در کم و کیف برنامه موجود را غیر ممکن می سازد. با وجود این در همین چارچوب موجود نیز امکان تغییرات کیفی محدودی به منظور بهبود و ارتقای سطح علمی دوره وجود داشته که در انتهای مقاله به آن اشاره شده است. بدون شک استقلال بیشتر دانشگاه هادر این زمینه امکان استفاده از نوآوری ها و ابتکارات گسترده تری را در راستای بهبود کمی و کیفی این برنامه ها امکان پذیر می سازد.

ایجاد دوره آموزشی دکترای شهرسازی در گروه شهرسازی دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران در سال ۱۳۷۳ با هدف تربیت استاد و محقق به منظور دفع نیازهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه ها و مراکز تحقیقاتی کشور تا حدودی قابل توجیه بود. لیکن ارزیابی به عمل آمده برای دوره ده ساله ۱۳۷۳-۸۳ نشان می دهد که علی رغم تحقق نسبی هدف فوق، این دوره آموزشی مشکلات و نارسایی های جدی داشته و ضرورت بازنگری در آن به شدت احساس می شود. بر این اساس پیشنهاداتی در این مقاله ارائه گردید، لیکن متأسفانه ضوابط و مقررات موجود حاکم بر

پی نوشت ها:

- ۱ گروه شهرسازی در سال ۱۳۸۴ به دانشکده شهرسازی تبدیل شد که در کنار چندین دانشکده دیگر پردیس هنرهای زیبا را تشکیل می دهد.
- ۲ National Association of Graduate-Professional Standards معیارهای مورد استفاده در این روش عبارتند از: در دسترس بودن اطلاعات برای داوطلبان، انعطاف پذیری توانایی در تدریس، پیشرفت حرفه ای، راهنمایی شغلی و خدمات جایابی مدت زمان اتمام دوره، نظارت و مشاوره جو و فضای دوره و رضایت کلی از دوره.
- ۳ برای اطلاع از این روشها به سایت های مندرج در فهرست منابع مراجعه کنید.
- ۴ برای اطلاع و مقایسه وضعیت دانش، مهارتها و آموزش شهرسازی در قرن بیستم و اوائل قرن بیست و یکم نگاه کنید به Dalton, 2001.
- ۵ منظور discipline, profession, practice و theory می باشد.
- ۶ طبق تعریف آیین نامه دکترای دانشگاه تهران: دوره دکتری بالاترین دوره تحصیلی آموزش عالی است که به اعطای مدرک می انجامد و مجموعه ای هماهنگ از فعالیتهای آموزشی و پژوهشی است. هدف از ایجاد دوره دکتری تربیت افرادی است که با احاطه یافتن به آثار علمی در یک زمینه خاص و آشناسدن با روش های پیشرفته تحقیق و دستیابی به جدیدترین مبانی آموزش و پژوهش بتوانند با نوآوری در زمینه های علمی و تحقیقی در رفع نیازهای کشور و گسترش مرزهای دانش در رشته تخصصی خود مؤثر بوده و به تازه هایی در جهان دانش دست یابند (آئین نامه دوره دکتری دانشگاه تهران)
- ۷ چون هر پاسخ دهنده چند مورد را ذکر کرده، لذا مجموع درصدها از ۱۰۰٪ بیشتر خواهد شد.
- ۸ نکته قابل توجه اینکه دروس زیبایی شناسی شهری، شهرسازی معاصر، برنامه ریزی ملی - منطقه ای و شهرسازی تطبیقی یکبار به عنوان دروسی که کمترین تاثیر را در ارتقای دانش شهرسازی فارغ التحصیلان داشته اند ذکر شده و یکبار نیز به عنوان دروسی که بیشترین تاثیر را داشته اند که این امر تا حدود زیادی بدلیل تغییر استاد دروس مربوطه طی دوره مورد بررسی بوده است.
- ۹ تنها در یک دوره تدریس شده است.
- ۱۰ برخی از دروس تخصصی مربوط به رساله ها در حال حاضر در برنامه وجود دارد که لازم است اختیاری شود و برخی نیز باید متناسب با زمینه های تخصصی دانشجویان و موضوعات مورد نظر آنها ارائه شود.
- تعداد زیادی دروس دیگر نیز در این مورد پیشنهاد شده که به دلیل ارتباط آنها با موضوعات تحقیق و رساله دانشجویان بسیار متنوع می باشد لذا از ذکر آنها در اینجا خودداری می شود.
- ۱۱ برنامه های دکترای شهرسازی در دانشگاههای میشگان، مرلند، واشنگتن، کالیفرنیا در لس آنجلس، کالیفرنیا جنوبی، هاروارد، کارولینای شمالی (چپل هیل)، ویسکونسن و پنسیلوانیا.
- ۱۲ Ph.D. Policies in Urban and Regional planning, U. Wisconsin.
- ۱۳ لازم به ذکر است که مقررات موجود دوره دکترا محدودیتهای متعددی را بر سر راه پیشنهادات این مطالعه قرار می دهد که امکان دستیابی به یک دوره مطلوب را غیرممکن می سازد. با اینحال به منظور عملی بودن این پیشنهادات سعی شده است حتی المقدور مقررات موجود مورد توجه قرار گیرد.
- ۱۴ معماری، معماری منظر، طراحی محیط و برنامه ریزی محیط زیست. داوطلبانی که از سایر رشته ها به جز شهرسازی به دوره پذیرفته می شوند باید بر اساس نظر کمیته مشورتی دروس خاصی را از دوره کارشناسی ارشد بگذرانند.

۱۵

"A program, ..., shall require students' presence at the accredited program institution for a minimum of two academic years. The intentions of this guideline are to ensure significant interaction with other students and with faculty, hands on collaborative work, socialization in to the norms and aspirations of the profession, and observations by the faculty of students' interpersonal and communication skills". (PAB, 1999,14-15).

۱۶

Graduate Record Examination.

فهرست منابع:

- شورای عالی برنامه ریزی، وزارت فرهنگ و آموزش عالی (۱۳۶۹)، برنامه دوره دکتری شهرسازی، مصوب ۱۳۶۹/۸/۲۰.
- معاونت آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران (۱۳۸۳)، آیین نامه دوره دکتری دانشگاه تهران.

- Afshar, F. (2001), *Preparing planners for a Globalizing World--The Planning School at the University of Guelph*, Journal of Planning Education and Research. 20:339-352.
- Auffrey, C. and M. Romanos (2001), *Educating the educators: Global dimensions of collaborative fieldwork in an urban region of Southeast Asia*, Journal of Planning Education and Research. 20:353-364.
- Carter, A. M. (1966), *An assessment of quality in graduate education*, American Council of Education, Washington, D. C..
- Cherry, G. (1974), *The education of British Town Planning*, Leonard Hill, London.
- Dalton, L. C. (2001), Weaving the fabric of planning as education, Journal of Planning Education and Research. 20: 423-436.
- Goldberger, M. L. B. A. Maher, and P. E. Flattau (1995), *Research-doctoral programs in the U.S. : Continuity and change*, National Academy Press, NRC. Washington, D. C.
- Griffith, P. A. (1995), *Reshaping graduate education, Ph. D. training must change to prepare students for the job they are likely to find*, Issues in Science and Technology. Summer, Vol. 11, No. 4.
- NAGPS (2001), *The 2000 National Doctoral Program Survey*, National Association of Graduate Professional Students.
- PAB (Planning Accreditation Board) (1999), *The Accreditation document*, De Moines, PAB, IA.
- Paxton, J. (2001), *Shaping the planning profession of the future: The role of planning education*, Environment and Planning B: Planning and Design. Vol. 28. pp. 563-580.
- Pezzli, K. and D. Howe (2001), *Planning pedagogy and globalization: A content analysis and Syllabi*, Journal of Planning Education and Research. 20: 356-375.

WEBSITES

WWW.U. wisconsin, Ph.D. policies in urban and regional planning.
[www.grad.washington. edu/](http://www.grad.washington.edu/) [www.caup. Washington. edu](http://www.caup.washington.edu)
[WWW.gsd.harvard. edu](http://WWW.gsd.harvard.edu)
[WWW.sppsr. ucla. edu](http://WWW.sppsr.ucla.edu)
[WWW. wisc. edu](http://WWW.wisc.edu)
WWW.usc.edu
[WWW.planning.unc. edu](http://WWW.planning.unc.edu)
WWW.tcaup.umich.edu
[WWW.arch. umd. edu](http://WWW.arch.umd.edu)